

GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE FARKLI ESKİZ ÇALIŞMALARINA İLİŞKİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Davut HOTAMAN¹
Nurten ERDOĞAN²

¹Doç. Dr, Yıldız Teknik Üniversitesi, davut@yildiz.edu.tr, ORCID: 000-0002-8715-2650

²Alan Uzmanı-Öğretmen, MEB Pendik İlçe, ORCID: 0000-0002-1011-5528

Hotaman, Davut; Erdoğan, Nurten. "Görsel Sanatlar Dersinde Farklı Eskiz Çalışmalarına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi". ulakbilge, 79 (2022 Aralık): s. 1209–1221. doi: 10.7816/ulakbilge-10-79-02

ÖZ

Eğitim ve dolayısıyla öğrenme, bireyin kendini tanımasına, gerçekleştirmesine ve tabii ki mutlu olmasını sağlayan en önemli değişkenlerden biridir. Bu amaçla bütün toplumlar, ister kalkınmış olsun, isterse kalkınmakta olsun, eğitime yatırım yaparlar. Eğitim türlerinden biri de sanat ve sanat eğitimidir. Sanat, insanlar arasındaki farklılıkları, çatışmaları ve baskıları bir tarafa bırakır ve onların birlikte yaşayabilme becerilerini denemelerini sağlar". Bu anlamda sanatın, renk, dil, din, ırk ayrımı yapmadan, ulusal anlamda tüm toplumun, evrensel anlamda da tüm dünyanın paylaştığı evrensel bir araç, yani ortak bir görsel dilin oluşmasını sağladığı söylenebilir. İnsanın sanata olan ilgisi ister ürün vererek, isterse seyrederek, dinleyerek, okuyarak olsun, bu durum bireyde sadece duyguları ve duyarlılığı harekete geçirmekle kalmamakta, bilişsel ve duyuşsal yönleriyle de bir bütün olan bireyin zihinsel süreçlerini canlı tutmaktadır. Sanat eğitimi kavramı ise, daha geniş anlamda, güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi; dar anlamda ise okuldaki ilgili dersleri tanımlamaktadır. Görsel sanatlar eğitimi ise, öğrencilerin elde ettikleri bilgileri, günlük yaşantıları ve diğer derslerde öğrendiği bilgileri de içine alan ve tüm bu birikimler arasında mantıklı bağlantılar kurulmasını amaçlayan geniş kapsamlı bir eğitsel kavramdır. Amaç, çocuğun doğuştan getirdiği güçleri çok küçük yaşlarda tanıyıp sanatsal yönde geliştirmektir. Bu araştırmada amaç, Sanat Eğitimi bağlamında, Görsel Sanatlar dersinde uygulanan eskiz çalışmalarının farklı teknikler kullanılarak gerçekleştirilmesine ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemektir. Bu amaçla, eskiz çalışmaları dört farklı teknik kullanılarak gerçekleştirilmiş, her uygulama sonucunda yarı yapılandırılmış görüşme sorularına yansıtılan öğrenci görüşleri, eskiz defterlerine yaptıkları çizimler ve öğrenci günlükleri incelenerek gerekli bulgular derlenmiştir. Elde edilen bulgular, eskiz çalışmaları gerçekleştirilirken kullanılan "kolaj, baskı, afiş ve müzikle masal dinletisi" tekniklerinin, Görsel Sanatlar dersinde öğrencilerin "motivasyonunu, ilgisini, yaratıcılığını, hayal kurmasını, etkinlikten keyif almasını ve kendisini rahat hissetmesi" açısından olumlu etkilediği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, sanat, görsel sanatlar ve sanat eğitimi

Makale Bilgisi:

Geliş: 28 Eylül 2022

Düzeltilme: 24 Ekim 2022

Kabul: 19 Kasım 2022

Giriş

İnsan canlısı dünyaya geldiğinde, yaşamını sürdürmesini sağlayan çok az sayıda davranışa sahiptir. Yani fiziksel, bilişsel, sosyal, kültürel ve birçok yönüyle tamamlanmadan yaşama gözlerini açmıştır. Zaman içinde büyüme, olgunlaşma ve de öğrenme yoluyla pek çok davranış edinir. İnsan yaşamı, kendisiyle ve çevresiyle ilgili yeni şeyler keşfetmeyle, yeni beceri ve davranışlar öğrenmeyle devam eder. Böylece insan, tamamlanmaya doğru yol alır. Tüm toplumlar, geleceklerinin garantisi olarak gördükleri genç bireyleri eğitmek, dolayısıyla kendilerine benzetmek için uğraş verirler. Bu süreç olabildiğince hızlı ve etkili olursa, toplum kendi geleceğini garanti altına almış sayar. Bu süreçte birey, toplumun ona bahsettiği fırsatları kullanır. Hem kendini geliştirir-gerçekleştirir, hem de toplumun gereksinim duyduğu nitelikli insan gücünü karşılar.

Sanat Eğitimi

Toplum, genç bireylerini eğitim yoluyla kendine dönüştürürken, onları sanat yönünden de geliştirmek ister. Çünkü sanat, toplumu oluşturan insanların birbirlerini anlamalarını sağlayan etkili bir iletişim aracıdır. Bu yönüyle bakıldığında, "sanatsız bir toplum düşünülemez" denebilir. Çünkü Castells (2001)'in de ifade ettiği gibi, sanat "her zaman farklı kültürlerden insanların, farklı cinsler, farklı sosyal, etnik ya da güç grupları arasında köprü kurar" (Mercin&Alakuş, 2007; Bilirdönmez&Karabulut, 2016). Sanat, insanlar arasındaki farklılıkları, çatışmaları ve baskıları bir tarafa bırakır ve onların birlikte yaşayabilme becerilerini denemelerini sağlar". Bu anlamda sanatın, renk, dil, din, ırk ayrımı yapmadan, ulusal anlamda tüm toplumun, evrensel anlamda da tüm dünyanın paylaştığı evrensel bir araç, yani ortak bir görsel dilin oluşmasını sağladığı söylenebilir (Mercin&Alakuş, 2007). Dolayısıyla, toplumun uyumu ve bekası açısından sanata ihtiyaç vardır. Doğru bir eğitimcinin elinde sanat dersleri, her çocuğun özgür ve yaratıcı olmasını sağlar (Kehnemuyi, 2009; Özol, 2012).

Sanat eğitimi kavramı, yirminci yüzyılın başlarında gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan bir eğitim akımıyla oluşmuştur. Sanat eğitimi kavramı geniş anlamda, güzel sanatların tüm alanlarını ve biçimlerini içine alan, okul içi ve okul dışı yaratıcı sanatsal eğitimi; dar anlamda ise okuldaki ilgili dersleri tanımlamaktadır (Kurtuluş, 2001; Bilirdönmez ve Karabulut, 2016). Tanımdaki "yaratıcı" niteliği önemlidir. Çünkü sanat eğitimin amacı, diğer kuşakların yaptıklarını yineleyen değil, yeni şeyler yapabileme yeterlilikleri olan insanlar yetiştirmektir (Kurtuluş, 2001; Kirişoğlu, 2005: 80; Barrett, 2012). Sanat eğitimi, gözlem yapma, orjinallik, buluş ve kişisel yaklaşımları destekler, pratik düşüncüyü geliştirir. Olayları, olmadan da beyinde gerçekleştirebilme gücünü artırır. Bireyin el becerisini geliştirir ve sentez yapmasına yardımcı olur. Sanatla ister ürün vererek, isterse seyrederek, dinleyerek, okuyarak olsun ilgilenmek, sadece duyguları ve duyarlılığı harekete geçirmekle kalmamakta, bilişsel ve duyuşsal yönleriyle bütün zihinsel süreçleri canlı tutmaktadır (Tanyolaç, 2008). Ülkemizde ve dünyada iki binli yıllara gelindiğinde, sanattan, sanatın gerekliliğinden ve sanat eğitiminden daha sık söz edilmeye başlanmıştır. S. Kemal Yetkin, "Sanat eğitimi bir çeşit ahlak eğitimidir" diyerek sanat eğitiminin önemini ifade etmektedir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012; Arıkan ve Şirin 2020).

Görsel Sanatlar Eğitimi

Görsel sanatlar eğitimi, öğrencilerin elde ettikleri bilgileri, günlük yaşantıları ve diğer derslerde öğrendiği bilgileri de içine alan ve tüm bu birikimler arasında mantıklı bağlantılar kurulmasını amaçlayan geniş kapsamlı bir eğitsel kavramdır (Antmen, 2008; Başbuğ& Başbuğ, 2016). Görsel Sanatlar dersi, kapasiteleri sanatsal yeteneğe dönüştüren süreçte yer alır. Amaç, çocuğun doğuştan getirdiği güçleri çok küçük yaşlarda tanıyıp sanatsal yönde geliştirmektir. Bu gücü yeteneğe dönüştürme yolunda çocuğa görmeyi öğretmek, görsel kazandırmak, yaşantılarını sanatsal bir forma dönüştürmek, gereci beceri ile kullanarak anlatımsal bir bütünlüğü yaratmayı öğretmek görsel sanatlar dersinin amaçlarındandır (MEB, 2018; Barrett, 2012). Sonuç olarak, Görsel Sanatlar dersi, çocuğu sanatçı olarak yetiştirmeyi amaçlamaz. Önemli olan çocuğu düşünsel, algısal ve duygusal yönlerden geliştirebilmektir (Weisstein, 1978; Antmen, 2008; Türkkan, 2008; Proudhon, 2016).

Sanat eğitimi ya da Sanat Yoluyla Eğitim, sanayi devriminden beri çağdaş eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Daha yaşanılabilir, barış içinde, mutlu, huzurlu, sağlıklı ve insanca bir dünya kurabilmek amacıyla bireyin yaratıcı gücünün ortaya çıkarılması ve bu güçle estetik bir çevre oluşturabilmesinin temel uygulama alanlarından biri, eski adıyla "Resim-İş Eğitimi" olan "Görsel Sanatlar" dersidir." denilmektedir. Görülmektedir ki görsel sanatlar dersi, milli eğitim müfredatı içinde birey için en az diğer dersler kadar gereklidir. Bireyin toplumda kendisini daha iyi ifade edebilmesi, çevresine karşı uyumu, estetik beğenisinin

gelişimi gibi kavramların üzerinde durulduğu önemli bir derstir (Başbuğ ve Başbuğ, 2016). Güzel sanatlar eğitiminin, eğitim programlarında gerektiği ilgiyi ve desteği görmesi halinde, içinde bulunulan çağa uygun insan yetiştirilmesine önemli katkılar sağlayacağı açıktır.

Günümüzde uygulanan görsel sanatlar eğitimi öğretim programı incelendiğinde önceki programlardan farklı bir anlayışa ve yapıya sahip olduğu görülebilmektedir. Öncelikle, adı "Resim-İş" olan dersin yerine, ders içerisindeki etkinliklerin salt resim eğitime yönelik olmayan; heykel, seramik gibi üç boyutlu; grafik, özgün baskı gibi iki boyutlu sanat alanlarını içeren "Görsel Sanatlar" adı kullanılmıştır (Başbuğ ve Başbuğ, 2016; Proudhon, 2016). Görsel sanatlar bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor davranışların kazanılmasında önemlidir. Görsel Sanatlar dersinde bu alanlardaki becerilerin kazanarak bir ürün ortaya koyan çocuk, üretmenin verdiği hazzı tadarak bir değer olduğunun bilincine varır. Böylece, kendine güven kazanan çocuk hiçbir dış baskı görmeden kafasında tasarladığını ve anlatmak istediklerini, farklı araç-gereçlerle özgürce aktardığı bir ortamda kendini ifade eder. Bu ortamda çocuk önce kendini tanır, sonra içinde bulunduğu toplum ve dünya ile iletişim kurar (Weisstein, 1978; Türkkan, 2008). Bu nedenle sanat eğitimi, genel eğitim politikasında bir lüksmüş gibi düşünülmemelidir. Bilakis öğretim programlarının vazgeçilmez merkez unsuru olarak görüp düşünülmesi ve bu yönde görsel sanatlar eğitime ayrılan zaman ve maddi kaynaklar artırılarak desteklenmelidir.

Eskiz Çalışmalarında Kullanılan Teknikler

Akla gelen tasarımların taslak halinde çizildiği defterler, eskiz defteri olarak bilinir. Eskizler bitmiş bir proje olarak nitelendirilmez. Esas amacı, anlık akla gelen ve unutulması söz konusu olan sanatsal duyu ve düşüncelerin, kalem yoluyla bir deftere görsel olarak aktarılmasıdır. Mimarların hayal edip kurguladıkları projeyi ya da bir modacının tasarladığı kıyafetleri kâğıt üzerine aktarması gibi işlemler, eskiz çalışması olarak nitelenebilir (Özsoy, 2003; Aykut, 2006). Bu çalışmada kullanılan eskiz tekniklerine, aşağıda yer verilmiştir.

Kolaj tekniği: İçeriğinde kesme ve yapıştırma eylemleri bulunan bir tekniktir. Kolaj tekniğinin örneklerin Orta Asya ve Uygur Türklerinde, Mısır duvar resimlerinde, Bizans ve Japon sanatında görmek mümkündür (Kafkas, 2008; Güneş, 2013; Beyoğlu, 2015). Yakın çağlar açısından ise, 20. yüzyılın başlarında Avrupa resim sanatında da sıklıkla görülmektedir. Bu dönemde sanatçılar, geleneksel resim malzemelerinin yanında farklı malzemeleri de sanat eserlerinde kullanmaya başlamışlardır. Picasso ve Braque'nin 1911 ve 1912'deki sanat eserlerinden olan natüromortların içinde, gazete ve sandalye parçaları kullanılmıştır" (Williams, 2002; Vaughan, 2005: 31; Çetin ve Sarıkahya, 2017: 195).

Baskı tekniği: İletişim kavramı içerisinde değerlendirilen grafik ile topluma bir bilgi iletiliyor. Bu bilgi ve mesaj, basılı ve çoğaltılmış bir görüntü ile iletilir. Olguya iletişim açısından bakıldığında, bilgi ve mesaj iletmeyen belirli kuralları olduğu görülür. Grafik sanatların başlangıcı, ilk çağlarda mağara duvarlarına kadar dayanır. Bu resim ve işaretler, görsel iletişimin başlangıcı olarak kabul görür. Bu ilk çizili ifadelerde resim ve yazı birlikte yer alırken, zamanla resimsel özelliklerin soyutlaşması ve sembollere dönüşmesiyle hem yazı hem resim özgün yapılarına ulaşırlar (Vaughan, 2005: 31; Çetin ve Sarıkahya, 2017: 195).

Afiş tekniği: Afiş, görülebilecek yerlere asılan ve genellikle resimli olan duvar ilanlarına verilen addır. Türkçeye, Fransızca "affiche" kelimesinden dönüşerek geçmiştir. Eski Yunan ve Roma'da resmi bildiriler ve halkı ilgilendiren ilanlar, resimli afişlere dönüştürülerek duvarlara yazılıp çizilirdi. Kâğıt üzerine yapılmış ilk afiş yine Fransa'da 15. yüzyılda ilk kez görüldü. Daha sonraki yüzyıllarda matbaacılığın gelişmesiyle tahta ve taş basmasıyla çoğaltılmış afişler dünyanın her tarafında sıkça görülmeye başlanmıştır (Yeraltı, 2005).

Müzikle masal dinletisi tekniği: Müziğin görsel sanatlar eğitimindeki dönüştürücü rolünün, bireysel odaklanmayı/dikkati, hayal gücünü, yaratıcılığı ve özgünlüğü etkilediği söylenebilir. Müzikle masal dinletisi, eskiz çalışmalarına, bireylerin dahi fark etmedikleri anlam ve derinlikler kazandırabilir. Bireyi duyu âleminde gezdirerek, farklı dünyalarla tanıştırır. Her tür sanatsal faaliyette bir anlam ve ruh olmadığı zaman, ilgili sanatsal etkinlik canlılığını yitirir (Güler, 2021). Okul ve aile ortamı ile birlikte bireyin, müzik ile ilgili gerek dinleyici gerekse bir müziksever olarak, müzik yapma (çalıcı çalan, söyleyen) ya da dinleme, bireyin düşüncelerini olgunlaştırarak geliştirir (Güler, 2021).

Çalışmanın Önemi

Öğrencilerin derslerin işlenmesi sürecinde gerçekleşen eğitsel faaliyetlere ilgi göstermesi, istenen bir durumdur. Bu araştırma, bilişsel gelişim döneminde bulunan bu öğrenci gruplarının, görsel sanatlar dersine ve sanatsal etkinliklere karşı motivasyonlarını etkileyen değişkenleri inceleyerek, tüm öğretmenlere öğrenci motivasyonunu sağlamak açısından bulgular sunacaktır. Öğrencilerin eskiz çalışmaları açısından motivasyonlarını etkileyen değişkenlerin bilinmesi, bu değişkenlerin sanatsal çalışmalarda da (resim ve diğerlerinde) etkin kullanılmasının önerilmesine olanak sağlayacaktır. Bu nedenle, değişik teknikler kullanılarak yapılan eskiz çalışmalarının, öğrencilerin içsel motivasyonlarını nasıl etkilediğinin araştırması,

bu araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; çocukların bilişsel gelişimleri sürecinde somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine geçerken eskiz defteri kullanımının öğrenci güdüsü (motivasyonu) üzerindeki etkilerini incelemektir.

Araştırmanın Problem Cümlesi;

“Farklı tekniklerle gerçekleştirilen eskiz çalışmalarına ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?”

Araştırmanın Alt Problemleri;

“Öğrencilerin “Kolaj tekniği” kullanılarak yapılan eskiz çalışmaları hakkındaki görüşleri nelerdir?”

“Öğrencilerin “Baskı tekniği” kullanılarak yapılan eskiz çalışmaları hakkındaki görüşleri nelerdir?”

“Öğrencilerin “Afiş tekniği” kullanılarak yapılan eskiz çalışmaları hakkındaki görüşleri nelerdir?”

“Öğrencilerin “Müzikle masal dinletisi tekniği” kullanılarak yapılan eskiz çalışmaları hakkındaki görüşleri nelerdir?”

Yöntem

Nitel araştırmalarda “örneklem” kavramı yerine, küçük gruplarla çalışıldığından, “çalışma grubu” kavramının kullanımı yaygındır. Bu araştırmadaki çalışma grubu ise, bazı kaynaklarda rastlantısal ya da kullanışlı örnekleme olarak bilinen (katılımcıların el altında ya da kolay ulaşılabilir) “uygun örnekleme” (Babbie, 2007; Polit & Beck, 2007) tekniğine göre oluşturulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılında İstanbul İli Tuzla ilçesinde bulunan bir Devlet Ortaokulunun 7. Sınıf öğrencilerinin bir kısmı oluşturmaktadır. Bu araştırmaya, gönüllülük esası ve veli onayı sağlanabilen yedi (7) öğrenci (K1., K2, K3, K4, K5, K6 ve K7) katılmıştır. Küçük bir grup olup, sanata çokta ilgisi ve yeteneği olan bir grup olarak tanımlanamazlar.

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, nitel bir desene sahiptir. Nitel araştırmalar, bütüncül bir yaklaşımla, olayları ve olguları doğal ortamları içinde betimleme, katılımcıların bakış açılarını anlama ve yansıtma üzerine odaklanan, doğal ortama duyarlı, araştırmacının katılımcı rolünü kabul eden ve katılımcıların algılarını ortaya koyan bir bilimsel araştırma yöntemidir (Kuş, 2012; Creswell, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2013; Bengtsson, 2016; Baltacı, 2019). Nitel araştırma türlerinden biri olan *durum çalışması* ise, belirli bir zaman içerisinde sınırlanmış bir durum veya olayın, farklı teknikler (mülakat, görüşme, anket, vb.) kullanılarak derinlemesine incelenip betimlenmesi esasına dayalı bir araştırma türüdür (Subaşı ve Okumuş, 2017; Baltacı, 2019). Durum çalışmasında amaç ispat etmek değil, durumla ilgili kategorileri belirlemektir. Davranışlar veya olaylar hakkında derin ve engin bilgi elde etmeyi sağladığı için, önemli bir veri edinme yöntemidir (Aytaçlı, 2012). Durum çalışması ile elde edilen bilgilerin gerçeğe örtüşmesi, bir olaydan yola çıkarak genellemeye olanak sağlaması, gerçekleri en küçük ayrıntısına kadar incelemeyi sağlaması, elde edilen verilerin doğrudan yorumlanmaya uygun olması, nedeniyle eğitim araştırmalarında sıklıkla kullanmaya çok uygun araştırma modelidir (Cohen, Manion, Morrison, 2000; Merriam, 2013; Bengtsson, 2016).

Verilerin Toplanması

Nitel araştırmaların hangi türü olursa olsun, sayısal verilerden çok, katılımcıların farklı görüş ve düşüncelerinin araştırmada nasıl yansıtıldığı önemlidir. Nitel verilerin çözümlenmesinde en uygun yöntem, *içerik analizidir* (Kitzinger & Farquhar, 1999; Silverman, 2018). Verilerin toplanması sürecinde, araştırma etiği gereğince 18 yaşından küçük olan katılımcılar için “Veli Onay Belgeleri” alınmıştır. Akabinde, yasal süreç işletilerek “çalışmanın soruları, yöntemi, verilerin toplanma ve analiz aşamalarına yönelik” gerekli olan “etik kurul onay belgesi” için, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kuruluna başvurularak, 03.10.2022 tarih ve 2022/10 sayılı “Etik Kurul Onay Belgesi” alınmıştır.

Verilerin analizinde, iki araştırmacı birlikte çalışmış olup, sonuçlara ilişkin uyumları yüksek olmuştur. Elde edilen veriler, betimsel bir yaklaşımla sunulmakla birlikte, bazı kodların belirlenmesi, kodlardan kategorilere ve kategorilerden temalara gidilmesi söz konusudur. Ayrıca bu yöntemde temalar arasında ilişkiler de kurulur. Üçüncü yöntemde araştırmacı betimleme ve tematik analizin yanında kendi yorumlarını da kullanarak verileri analiz eder. Aynı araştırmada üç yöntem ayrı ayrı veya bir arada kullanılarak da veri analizi yapılabilmektedir (Baltacı, 2017; Creswell, 2002; Eysenbach ve Köhler, 2002; Miles ve Huberman, 1994:2’den akt Baltacı 2019).

Geçerlilik ve Güvenirlilik

Geçerlik ve güvenilirlik, araştırma sonuçlarının inandırıcılığını sağlamak için kullanılan en önemli iki ölçüttür (Yıldırım ve Şimşek, 2013; Bengtsson, 2016). Geçerlilik, ölçmek istenen değişkenin, diğer

değişkenlerle karıştırılmadan ölçülme derecesidir. Nitel çalışmalarda, araştırmanın iç geçerliliği "inanırlık" kavramı ile ilgili olup, birkaç değişik şekillerde sağlanabilir. Bu araştırmanın iç geçerliliği için "katılımcı teyidi" ve "veri üçgenlemesi" kullanılmıştır. Dış geçerlilik için ise, "aktarılabirlik" ile ilgili olup, "katılımcıların ayrıntılı tanıtımıyla" sağlanmaya çalışılmıştır. Güvenirlik ise, ölçme sonuçlarındaki isabetliliğe işaret etmekte, yani benzer koşullarda benzer sonuçların elde edilmesiyle ilgili bir kavramdır. Bu araştırma da ise güvenirlik, etkili bir "literatür taraması", "araştırmanın ve yöntemin ayrıntılı tanıtımı" ve "veri üçgenlemesiyle" sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarının verilerle tutarlılığına ilişkin tutarlık incelemesiyle iç güvenirlik, veri toplama sürecinin ve analizinin ayrıntılı betimlenmesi yoluyla da dış güvenirlik sağlanmıştır (Bengtsson, 2016; Koşar, 2018).

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak gerekli literatür taraması yapılarak araştırmanın amacına uygun, uzman öneri ve kanaatleri doğrultusunda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları, Görsel Sanatlar dersine ait eskiz defterleri ve araştırmacı tarafından ders esnasında öğrencilere tutmaları istenen öğrenci günlükleri kullanılmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Yarı-yapılandırılmış görüşme araştırmacının araştırma konusuyla ilgili olarak derinlemesine bilgi edinebileceği, önceden hazırladığı görüşme formuna bağlı kalarak ek sorular sorma esnekliği ile hareket edebileceği ve farklı bireylerden aynı tür bilgiler elde etmek amacıyla kullanılan nitel araştırma yaklaşımına bağlı bir veri toplama tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 107). Çalışma kapsamında katılımcılara sorulan sorular kapsamlı bir literatür çalışması sonucunda ilgili yayınlar taranarak elde edilmiştir.

Öğrenci Eskiz Defterleri

Akla gelen tasarımların görsel olarak bir deftere not alınmasına eskiz çalışması, bu amaçla kullanılan defterler de eskiz defteri denmektedir. Esas amacı, anlık akla gelen ve unutulması söz konusu olan sanatsal duyu ve düşüncelerin, kalem yoluyla bir deftere görsel olarak aktarılmasıdır (Aykut, 2006). Sanatçı ve sanatsal faaliyetler için eskiz defteri, düşünülen, hayal edilen her tür sanatsal çalışmanın kaydedildiği bir nesne haline gelmektedir (Morkoç, 2019).

Öğrenci Günlükleri

Öğrenci günlükleri, öğrencilerin öğrenme deneyimlerine ilişkin düşüncelerini samimi bir biçimde ve kaygıdan uzak diğer kişilerle paylaştıkları bir veri kaynağıdır. Öğrencinin ilgi ve gereksinimlerine bir pencere açan öğrenci günlükleri, öğretmenin öğrencinin öğrenmelerindeki gelişim sürecini izleyip anlamasına yardım eder, öğretimle ilgili kendi kararlarını vermesine katkıda bulunur (Türkkan, 2008). Öğrencilerden Görsel Sanatlar dersi süresince kullanılan "kolaj, baskı, afiş ve müzikle masal dinletisi tekniklerine" ilişkin duyu ve düşüncelerini yansıtan günlük tutmaları istenmiş, ders sonunda, eskiz defterleri gibi bu günlükler de incelenerek, çalışma hakkındaki öğrenci görüşlerine ulaşılabilecektir. Bu çalışmada gönüllülük esası ile yedi öğrenciden, öğretim etkinlikleri boyunca kendi deneyim ve değerlendirmelerini bir günlük aracılığı ile yansıtmaları istenmiştir. Öğrencilerin günlüklerine kaydettikleri görüşlerinde samimi oldukları varsayılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi "Kolaj tekniği kullanılarak yapılan eskiz çalışmaları hakkındaki öğrenci görüşleri nelerdir? Şeklinde olup, bu alt problem için öğrenciye şu yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilerek veriler toplanmıştır; "Eskiz defterine yaptığın çalışma hakkında bilgi verir misin? Kolaj çalışmasını sevdi mi?" Sevmişsen, hangi yönlerini sevdi? Neden? Kolaj çalışmasında nasıl bir konu seçtin, anlatabilir misin? Bu konuya ilişkin sen ne düşünüyorsun? Zor gelen yönleri oldu mu? Neden?"

Elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmek suretiyle aşağıdaki tema, kategori, kod ve katılımcılara ulaştırılmıştır.

Tablo 1. Öğrencilerin "Kolaj tekniği" kullanılarak yapılan eskiz çalışmaları hakkındaki görüşleri

Tema	Kategori	Kod	Katılımcılar
Yaratıcılık ve Hayal Gücü	Düşünme Becerileri	*Çok yaratıcı ve soyut bir çalışma oldu.	K1,K4,K5,K7
		*Resimleri yapıştırırken hayal gücümü kullandım.	K2,K4
		*Zevkliydi, ilginç şeyler çıktı.	K2,K3,K5,K6
		*Yorucuydu, ama sonuç iyi olunca sevindim.	K1,K2,K3,K4,K5,K6
		*Kesip yapıştırırken, ellerime çok yapıştırıcı yapıştı.	K2

Yaratıcı ve hayal güçlerini geliştirici orijinal ve işler çıkarttıklarını söylüyorlar. Öğrencilerden bir tanesi "Seçtiğim konu; Leonardo ve Basketbol. Basket oynayan çocuklar yukarı bakıyordu ben de oraya potaya Leonardo da Vinci'yi koydum. Kolaj çalışmasındaki kesip yapıştırma işini çok sevdim" şeklinde yorumda bulunuyor. Bir öğrenci yorucu olduğunu, diğer öğrenci kâğıt yapıştırırken sıkıldığını ama ikisi de sonuçta iyi işler çıkarttıklarını söylüyor. Öğrencilerden biri "Gazetede bir maske fotoğrafı görmüştüm onu kullanmak istedim, hem korona ile ilgili olsun istedim. Dergilerden göz ve kaş buldum, eski okulumdayken hep yapmak istediğim o kız vardı onu yaptım, dergilerden çiçek desenleri buldum. Daha önceden kolaj çalışması yapmıştım o yüzden zorlanmadım, kendime özgü bir iş çıkardığımı düşünüyorum" şeklinde çalışmasından bahsediyor.

Araştırmanın ikinci alt problemi "Baskı tekniği kullanılarak yapılan eskiz çalışmaları hakkındaki öğrenci görüşleri nelerdir? Şeklinde olup, bu alt problem için öğrenciye şu yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilerek veriler toplanmıştır; Bu etkinlik dışında hiç baskı çalışması yaptın mı? Hangi baskı malzemeleri kullandın? Baskı tekniğine ilişkin sen ne düşünüyorsun? Yaptığın baskıları eskiz defterinde nasıl kullandığına ilişkin bilgi verir misin? Baskı çalışmasını sevdim mi? Hangi yönlerini sevdim? Neden? Zor gelen yönleri oldu mu? Neden?"

Elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmek suretiyle aşağıdaki tema, kategori, kod ve katılımcılara ulaşılmıştır.

Tablo 2. Öğrencilerin "Baskı tekniği" kullanılarak yapılan eskiz çalışmaları hakkındaki görüşleri

Tema	Kategori	Kod	Katılımcılar
Duyuşsal alan	İlgiyi artırma	*İlgi çekiciydi ve kendimi geliştirdim.	K1,K3,K4,K5,K6,K7
		*Uyguladıkça tecrübe edindim ve sevdim.	K2,K3,K4,K5,K6,K7
		*Baskı anında dikkat edilmesi gereken püf noktaları var.	K2,K4,K7
		*Baskı yaparken istediğim sonucu alamadım.	K1

Tablo 2'de görüldüğü gibi; baskı etkinliği yapan öğrenciler: Farklı malzemelerle iş yapmanın ilgi çekici ve hoşta gidici olduğunu belirttiler. Baskı yaparken deneyim edindiklerini ve deneyimlerini arkadaşlarıyla paylaştıklarını ve onlara tekniği tavsiye ettiklerini dile getirmişlerdir. İlgilerini çekmesine rağmen, baskı tekniğinde başlangıçta zorlandıklarını, tecrübe ettikçe hoşlandıklarını dile getirmişlerdir. Bu teknikle defalarca baskı yaptıklarını ve dikkat edilmesi gereken noktaları, püf noktalarını öğrendiklerini dile getirmişlerdir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi "Afiş tekniği kullanılarak yapılan eskiz çalışmaları hakkındaki öğrenci görüşleri nelerdir? Şeklinde olup, bu alt problem için öğrenciye şu yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilerek veriler toplanmıştır; "Afiş çalışmanızın konusunu anlatabilir misin? Bu konuya ilişkin sen ne düşünüyorsun? Günlüğünde yaptığın eskiz çalışmalarının hakkında bilgi verir misin Afiş çalışmasını sevdim mi? Hangi yönlerini sevdim? Neden? Zor gelen yönleri oldu mu? Neden?"

Elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmek suretiyle aşağıdaki tema, kategori, kod ve katılımcılara ulaşılmıştır.

Tablo 3. Öğrencilerin “Afiş tekniği” kullanılarak yapılan eskiz çalışmaları hakkındaki görüşleri

Tema	Kategori	Kod	Katılımcılar
Coşku	Keyif almak	*Önce hoş bir slogan belirledim.	K1,K2,K3,K4,K5,K6,K7
		*Yaratıcı bir çalışma yaptım.	K2,K3,K4,K5
		*Çalışmamın etkileyici olduğunu düşünüyorum.	K2,K3,K4,K5,K6,K7

Tablo 3’de görüldüğü gibi; afiş çalışması yapan öğrenciler, öncelikle savundukları fikirlerini karşı tarafa “afiş tekniğini en etkili kullanarak” hem yazılı, hem de resim yoluyla anlatmaya çalıştıklarını bildirmişlerdir. Sonuç hoşlarına gitmiş olup, ayrıca yaratıcı çalışma yaptıklarını düşünmüşlerdir. Altı öğrenci de çalışmalarının etkileyici olduğunu görüşünü ifade etmişlerdir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Masal tekniği kullanılarak yapılan eskiz çalışmaları hakkındaki öğrenci görüşleri nelerdir? Şeklinde olup, bu alt problem için öğrenciye şu yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilerek veriler toplanmıştır; ‘Müzikle Masal Dinletisi’ etkinliğini sevdi mi? Hangi yönlerini sevdi? Neden? Zor gelen yönleri oldu mu? Neden? Masalın hangi bölümü seni daha çok etkilediğini anlatabilir misin? Neden?

Elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmek suretiyle aşağıdaki tema, kategori, kod ve katılımcılara ulaşılmıştır.

Tablo 4. Öğrencilerin “Müzikle masal dinletisi tekniği” kullanılarak yapılan eskiz çalışmaları hakkındaki görüşleri

Tema	Kategori	Kod	Katılımcılar
Yaratıcılık	Hayal etmek	*Çizimime yorum kattım.	K1,K3,K4,K5
		*Hayal gücümü geliştirdi.	K2,K3,K4,K5,K6
		*Bol bol renk kullandım.	K1,K2,K3,K4,K4,K5,K6,K7

Tablo 4’de görüldüğü gibi; eskiz çalışmasını masal dinletisi eşliğinde yapan öğrencilerden dördü “çizimlerine yorum kattığını”, beş öğrenci “hayal gücünü geliştirdiğini” ve katılımcıların tümü ise “bol bol renk kullandıklarını” ifade etmişlerdir.

Farklı eskiz çalışmalarının katılımcılar üzerindeki etkisini araştıran bu çalışma, yukarıdaki eskiz tekniklerine ilişkin katılımcıların görüşlerini almanın yanında, Görsel Sanatlar dersinde öğrencilerin kullandıkları eskiz defterleri ve ders sürecinde öğretmen tarafından tutmaları istenen öğrenci günlükleri de incelenerek, nitel verilerin güvenilirlikleri ve geçerlilikleri artırılmak amacıyla veri üçgenlemesi yoluna da gidilmiştir.

Eskiz Defterleri Yoluyla Elde Edilen Bulgular: Öğrencilerin Görsel Sanatlar dersinde resim defterlerine ilave olarak kullandıkları eskiz defterleri ve eskiz defterlerine yaptıkları çizimler, her hafta düzenli bir şekilde kontrol edilmiştir. Eskiz defterlerinde ders sırasında yapılan çalışmalar bitince, o günkü konunun dışında da başka temalarda çizimler yapılmıştır. Farklı temalar üzerinde de çizimler yapılmış; bilgisayar oyunlarındaki kahramanlar, hayvan resimleri, objeler, kıyafet, takı ve ayakkabı tasarımları vb. gibi. Böylece, eskiz defterindeki çizimler daha rahat bir ortamda oluşturulmuş oldu. Eskiz çizimlerinin arasında karikatür çizimlerine de yer verilmiştir. Öğrenciler çalışmalarını, çoğunlukla birkaç tekniği karıştırarak yapmışlar ve sonuçlardan memnun oldukları değerlendirilmiştir.

Öğrenci Günlükleri İncelenerek Elde Edilmiş Bulgular: Öğrenciler, eskiz defterinde bir tema olmadığına, daha rahat çizim yaptıklarını, eskiz defteri çizimlerini yaparken, hata yapmaktan korkmadıklarını, bu durumlarda kendilerini daha rahat hissettiklerini belirtmişlerdir. Bir öğrenci; “bugününe, bir yanlısımın doğrusunu öğrendiğim gün olarak bakıyorum” demiş. Sıkıldıkları ve boş zamanlarında eskiz defterine çizim yaptıklarını, dolayısıyla resimlerinin ilerlemesinde bu durumun katkısının olduğunu belirtmişlerdir. Çizimlerinin geliştirdiğine inandıklarını ve çalışmalarını severek ve isteyerek çizdiklerini söylemişler. Her yaptığı çizimin kendilerini motive ettiğini söylemişler.

Sonuç

Bu araştırmanın amacı; çocuklar henüz bilişsel gelişim sürecinde iken, yani somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine geçerken, eskiz defteri kullanımı hakkında öğrencilerin görüşlerini belirlemektir. İlgili alan yazın, bu tür sanat çalışmaları yaparken, her tür tekniği ve onun değişik türlerinin işe koşulmasının öğrenci motivasyonu, yaratıcılığı ve coşkusu üzerinde olumlu sonuçlar verdiği yönündedir. Bu çalışmada birinci alt probleme yönelik yarı yapılandırılmış görüşme sorularından, eskiz defterlerine yapılan çizimlerden ve öğrenci günlüklerine düşülen notlardan, "kolaj tekniği" kullanılarak yapılan eskiz çalışmalarının, öğrencilerin motivasyonları üzerinde anlamlı bir etki olduğu yönündedir. Dolayısıyla, değişik tekniklerle gerçekleştirilen eskiz çalışmaları, çocukların derse olan ilgilerini artırmıştır.

Eğitim-öğretim ortamlarında bulunan öğrenci için ilgi duyma ve motivasyon, öğrenmeye karşı itici bir güç oluşturduğundan, öğrenme süreci için en önemli değişkenlerin başında gelirler (Demirel, 2000: 106; Uyulgan ve Akkuzu, 2014; Akaroğlu, 2014; Baltaş, 2002; Gordon, 2003; Akbaba, 2006; Baduk, 2013). İlgi ve güdülenme, bireyin öğrenme isteğini uyandırmaktadır. Birçok araştırmanın sonucu, çocuğun öğrenme gücünün o andaki istek ve ilgisiyle sıkı sıkıya ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu açıdan bakılınca, çocukların öğrenme gücünün, her tür derste oluşan motivasyon düzeyleriyle doğru orantılıdır (Gordon, 2003; Yılmaz, 2001; Yılmaz, 2017). Bunun yanında, çocukları sanat eğitiminde dışsal güdülerden daha çok içsel güdüler teşvik etmektedir. "Bunu nasıl çizebilirim veya bu nasıl çizilebilir" gibi merak duygusu uyandıran sorular, onların konuya olan ilgisini artırır. Görsel sanatlar dersinde daha çok "ne öğretelim, hangi temaları işleyelim" üzerinde durulur. Oysa çocukların derse olan ilgilerini her zaman canlı tutabilmek için "nasıl öğretelim" üzerinde durulması gerekmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere içerikten çok, süreç önemlidir. Yani öğrenciler görsel sanatlar dersine seveerek katılmalı, yapılan çalışmalardan haz alabilmeli ve her bireyin yaratıcılığının o kişiye özgü ve orijinal çalışmalar olduğunu anlamaları gerekir (Akaroğlu, 2014; Aykaç, 2014).

Bilişsel gelişim dönemdeki çocuğun çalışmalarına oranla daha ayrıntılı çizimler çizdiği ve daha gerçekçi bir yaklaşımda olduğu gözlenmektedir. Bu evrede çocuk ayrıntıya ilgi duyarken giderek resimlerini göstermekten hoşlanmaz, onları açıklamaz (Yavuzer, 2007b: 65). Bu evrede çocuklar ne çizeceklerini uzun uzun düşünürler, yaptıklarını beğenmezler, olması gerektiği biçimde yapamadıklarını sanıp cesaretlerini yitirirler. Çocuğun bu yıllarda kendini anlatma gücüne olan güveni sık sık sarsılır. Kısacası yaratıcı etkinliklerinde beceriksiz ve şaşkıncıdır. Fiziksel zihinsel ve duygusal büyüme sonucu artık daha önceki yıllarda kullandıkları üslup onları doyurmaz (Yavuzer 2007a: 66: 2001c). Etraflarındaki nesnelere, kişileri veya çevreyi ne kadar iyi ifade edebilirlerse, resimlerinin de o kadar iyi olduğuna inanırlar. Kendi yaptıklarını etrafa beğendirme kaygısı içinde olduklarından çevrelerinden gelen olumlu ve olumsuz geri bildirimler de çok önemlidir (Tütüncü, 2006; Şansal, 2014).

Sanat eğitimi, çocuğun düşünme tarzını da ortaya çıkarır. Çocuklar, düşünce gelişimine ipucu olan fikirlerini ve tasarımlarını organize ederek sanat yapıtlarını oluştururlar (Tan, 2009; Cıvır, 2015). Gardner; görsel sanatların, görsel düşünmeyi desteklediği için önemli bir araç olduğuna işaret etmektedir ve görsel düşünmeyi, çoklu zekâ yaklaşımında görsel/uzamsal zekâ içinde ele almıştır. Çocuklarda sanatsal ifade ediş, okul öncesinde en üst düzeydedir. Çocuğun ilkökula başlamasıyla da, yavaş yavaş düşmeye başlar. Ergenlikte de yeniden artış gösterir. Sanat çalışmaları, çocukların hem bireysel hem de grup olarak çalıştıkları, görsel ifadelerden oluşur (Öncü, 2010). Kolaj çalışması yaparken daha çok yaratıcılıklarını kullanarak orijinal işler ortaya çıkarttıklarını, ilk anda ellerindeki resimleri nasıl değerlendireceklerini bilemedikleri, fakat onları parçalayıp kesip yapıştırdıkça hoşlarına gittiği ve eğlendikleri dolayısıyla bu motivasyonla ikinci bir kolaj çalışması daha yaptıkları belirlenmiştir. Yılmaz'a (Yılmaz, 2001; 2017) göre, öğrenciler, konuları ilginç bulduğunda heyecan yaşadıklarını belirtirken çalışmayı içselleştirdiklerini ya da yaptıkları çalışma ile özdeşleştiklerini ortaya koymaktadırlar. Başka bir deyişle öğrencinin yaptığı çalışma anlamlı ve önemli görülmektedir. Heyecan gibi merak duygusu da motivasyon kaynağı olabilmektedir.

İkinci alt probleme ilişkin elde edilen bulgular, "baskı tekniği" kullanılarak yapılan eskiz çalışmalarının, öğrencilerin motivasyonları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu yönündedir. Baskı tekniği kullanılarak eskiz defterlerine yapılan çalışmalarda, öğrenciler baskı tekniğinin derslerde çok uyguladıkları bir teknik olmadığını belirtmişlerdir. Buna bağlı olarak da ilk başlarda teknikle ilgili problem yaşadıklarını, tekniği defalarca kullandıkça, tecrübe edindiklerini, hatta püf noktalarını da keşfettiklerini söyleyip, ilk defa yapacak olanlara önerilerde bile buldukları belirlenmiştir. Baskı çalışması sırasında çizim yapmaları gerekmeden ellerindeki hazır objeleri ve nesnelere kullanmaları ve eskiz defterine yaptıkları her baskıda farklı renkler kullanmaları, öğrencilerin motivasyonlarını artırdığı belirtilmiştir. "Görsel sanatlar dersine benzer tekniklerin sürekli kullanılması, sıkıcılık-bıkkınlık yarattığını düşünen, bu nedenle farklı görsel

biçimlendirme tekniklerinin kullanılması talebini dile getiren öğrencilerden biri görüşünü şöyle demiştir; "Resim dersini çok seviyorum, ama hep aynı boyalarla resim yapıyoruz, daha farklı boyalarla ve malzemelerle ders işlese daha zevkli olur".

Üçüncü alt probleme ilişkin analizlerin sonucuna göre "Afiş tekniği" kullanılarak yapılan eskiz çalışmalarının, öğrencilerin motivasyonları üzerindeki anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. "Çevre" konulu afiş çalışması etkinliğinde öğrencileri çevreye karşı duyarlı olmaları onların öncelikle bu çalışmaya motive etmiş ve en etkili sloganı bulmak istemişlerdir. Afiş çalışmasında öğrenciler, öncelikle savundukları fikirlerini karşı tarafa "en etkili" şekilde anlatmak için slogan belirlemek istemişlerdir. Hem yazı hem de çizim yaparak etkileyici bir afiş yaptıklarını söylemişlerdir. Aykaç'a (2014) göre, afiş çalışması günlük yaşamdan alınır ise, çalışmaya olan ilgiyi ve öğrenci motivasyonunu artırır. Piaget, Dewey, Vygotsky ve Bruner gibi bilişsel kuramcılara göre de öğrenmenin gerçekleşmesinde, bilgilerin günlük yaşamla ilişkilendirilmesinin ve günlük yaşamın bir parçası olmasının, bilginin içselleştirilmesi açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır (Özden, 2005; Senemoğlu, 1998; Topsis, 2009; Ülgen, 1994 akt. Yılmaz,2017). Gelişim çağındaki öğrenciler somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine geçerken etrafındaki nesnelere, kişileri veya çevreyi ne kadar gerçekçi çizebilirlerse, resimleri de o kadar iyi çizebilirler. Bu gelişim aşamasındaki çocuklarda, yaptıklarını etrafındakilere beğendirmeye kaygısı da vardır. Dolayısıyla, bu geçiş döneminde çevrelerinden gelen olumlu ve olumsuz geribildirimleri fazlasıyla önemserler. Olumsuz geri bildirim alma kaygısı içindeki öğrenciler, "kötü resim yapıyorum" düşüncesiyle resimlerini göstermek istemezler. Bu durum, öğrencilerin hem özgüvenlerini sarsmakta hem de derse karşı güdü düzeylerini düşürmektedir. Bilişsel gelişim döneminde olan çocuk için resim, bulunmaz bir oyun alanı gibidir. Resim yaparak oyun oynadığını sanır ve iç dünyasının tüm yönlerini, kendince renklere döker. Bu da çocuğun eğitime başladığının bir göstergesi olur. Kehnemuyi (1985)'nin de dediği gibi, "...ilerici bir resim eğitiminin, içtenlik ve doğrulukla çocuğun gelişim dönemlerine önem veren bir eğitim olduğunu kesinlikle kabul etmek zorundayız"(Aktr., Bilirdönmez 2016).

Dördüncü alt probleme ilişkin bulgulara göre, "Müzikle masal dinletisi etkinliği" kullanılarak yapılan eskiz çalışmalarının, öğrencilerin motivasyonlarını, ilgilerini, hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını olumlu etkilediği söylenebilir. Öncü'ye (2010; Aykaç, 2014) göre, çocukların yoğun olan yaratıcılık ve estetik duyguları erken yıllarda desteklenmezse, ileriki yıllarda yaratıcı, üretken ve çevrelerindeki güzellikleri algılayan bireyler olmaları da engellenebilir. Sanat eğitiminin bir alt disiplini olan Görsel Sanatlar dersi çoğu kişinin sandığının aksine, yalnızca yetenekli insanların yapabileceği bir etkinlik değil, her bireyin kendi özüne inebileceği bir kişilik eğitimidir. Kırıçoğlu (2005) ve Türkkan (2008)'nin de belirttiği gibi, yeteneğin temel kaynağı, insanın içinde yatan bireysel gizli güçlerdir. Sanat eğitiminde asıl amaç, gözleme dayanan düşünme eğitimi yapmak ve doğa-yaşam-sanat bütünselliği içinde çocuğu eğitmektir (Türkkan, 2008; Şansal, 2014). Müzikle masal dinletisi tekniğiyle yapılan eskiz çalışmalarının, öğrencilerin çizimlerine yorum kattığını, hayal gücünü geliştirdiği ve etkinlik sırasında bol bol renk kullanımını etkilemiştir. Öğrencilerden bazıları, bundan sonra Görsel Sanatlar dersinin müzik eşliğinde yapılmasını talep etmişlerdir. Yılmaz'a (2017) göre, Görsel Sanatlar dersinin eğlenceli hale dönüştürülmesi ve öğrencilerin dersten zevk almaları konusundaki oyun, müzik gibi stratejilerden daha önemlisi, sanat etkinliğinin doğasındaki haz değeridir. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular, bilişsel gelişim sürecinde değişik teknikler kullanılarak yapılan eskiz çalışmalarının, öğrencilerin motivasyonları, ilgileri, düşünme türleri, yaratıcılıkları, hayal güçleri ve özgürlük alanları üzerinde olumlu etkiler yarattığı söylenebilir.

Sonuç olarak, görsel sanatlar dersinde, eskiz defterine yapılan etkinliklerde severek ve isteyerek katılım gösterilmesi sürecin öğrenciler açısından verimli geçmiş olduğunu göstermektedir. Derse olan motivasyonlardaki artış sonucunda, çizimlerdeki gelişmelerin farkına varan öğrencilerin kaygı düzeylerinde azalma olmuştur. Görsel sanat eğitimi farklı yöntem ve tekniklerin uygulanması öğrencilerin motivasyonlarını artırmış derslerin zevkli ve eğlenceli geçmesini sağlamıştır.

Öneriler;

1. Görsel sanatlar dersi öğretmenlerinin ders işleyiş süreçlerinde kendilerini güncellemeleri yararlı olacaktır.
2. Görsel sanatlar dersindeki öğrencilerin dikkatini çekecek, onları güdüleyecek araç gereçler kullanılması yararlı sonuçlar verecektir.
3. Görsel sanatlar dersi öğretmenleri, öğrencileri güdülemek için farklı yöntem ve teknikler geliştirmelidirler.
4. Özellikle uygulamalı etkinlikler sırasında, öğrencilerin çalışmaya odaklanmalarında ve yaratıcılıklarını olumlu etkilediğinden müzik sıklıkla kullanılmalıdır.
5. Görsel sanatlar dersinde, öğrencilerin güdü düzeyini, içerikten daha çok süreç belirlemektedir.

Dolayısıyla öğretmenlerin bu süreci iyi yönetmeleri gerekmektedir

Kaynaklar

- Akbaba, B. (2006). Eğitimde Motivasyon. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 343-361.
- Arlı, E. (2013). Barınma Yerinin Üniversite Öğrencilerinin Kişisel ve Sosyal Gelişim ve Akademik Başarı Üzerindeki Etkilerinin Odak Grup Görüşmesi İle İncelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 3(2), Ağustos/August, s.173-178 (DOI: 10.5961/jhes.2013.073).
- Arıkan, E. N.Y. ve Şirin, N. (2020). "İlköğretim Okullarında Görev Yapan Branş Öğretmenlerinin Sanat Eğitime Bakış Açılıarı". *ULAKBİLGE Sosyal Bilimler Dergisi*, 45 (Şubat), 123-132.
- Aykut, A. (2006). Günümüzde Görsel Sanatlar Eğitiminde Kullanılan Yöntemler, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 21*, 2 (33-42 s.).
- Aytaçlı, B. (2012). *Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış*. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (Haziran), 3(1), 1-9.
- Aykaç K. V. (2014). Görsel Sanatlar Eğitimi Dersinde Probleme Dayalı Öğrenme Yaklaşımına Örnek Bir Ders Sunumu. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 2(2), 27-42.
- Akaroğlu G. (2014). Sanat Eğitim Programının 6 Yaş Çocuklarının Görsel Algı Düzeylerine Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dal (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Konya.
- Aktulum, K.(2016). *Resimsel alıntı (Resimlerarası etkileşimler ve aktarımlar)*. ANKARA: Çizgi Kitabevi.
- Antmen, A. (2008). *20 Yüzyıl Batı sanatında akımlar* (1. Baskı). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Batuk, H. N. (2013). Fotoğrafın resim sanatı üzerindeki etkisi ve görsel sanatlar eğitiminde kompozisyon kurmadaki yeri ve önemi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Samsun.
- Babbie, E., Halley, F. and Zaino, J. (2007), *Adventures in Social Research: Data Analysis Using SPSS14.0 and 15.0 for Windows*, 6th ed., Pine Forge Press, Thousand Oaks, CA.
- Baltaş, A. (2002). *Ekip çalışması ve liderlik*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Barrett, T. (2012). Sanatı eleştirmek: Günceli anlamak, Çev. G. Metin (1. Baskı). İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Baltacı, A (2019) Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED) Cilt 5, Sayı 2, Sayfa 368-388.
- Başbuğ, F. ve Başbuğ, Z. (2016). Görsel Sanatlar Eğitimi Üzerine Notlar. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 9(18), 74-98.
- Başkale, H. (2016). "Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, DEUHFED*. 9(1). 23-28.
- Bilirdönmez, K. ve Karabulut, N. (2016) Sanat Eğitimi, Süreç ve Kuramları. *EKEV Akademi Dergisi*, 20(65), 343-355. *DERGİSİ*, 20(65), 343-355.
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8-14 (<https://doi.org/10.1016/j.npls>)
- Beyoğlu, A. (2015). Sanat eğitiminde kolaj tekniği ve Richard Hamilton'ın eser örneğinin incelenmesi, *Ege Eğitim Dergisi*, 16 (2), 225-241.
- Byers, P. Y. ve Wilcox, J. R. (1988). "Focus Groups: An Alternative Method of Gathering Qualitative Data in Communication Research". 74th Annual Meeting of the Speech Communication Association. New Orleans, LA.
- Beytut, D. Ş., Bolışık, B., Solak, U. ve Seyfioğlu, U. (2009). Çocuklarda hastaneye yatma etkilerinin projektif yöntem olan resim çizme yoluyla incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi*, 3, 35-44.
- Bilirdönmez, K. (2016). "2010-2015 Yılları Arası Animasyon Film Afişlerinin 3D Tekniği ile Uygulanması", *Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tezi*.
- Budak, Y. (2009). Yaşam boyu öğrenme ve ilköğretim programlarının hedeflemesi gereken insan tipi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(3), 693-708.

- Buyurgan, S. ve Buyurgan U. (2012). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi: Eğitimin Her Kademesine Yönelik Yöntem ve Teknikler* (3. Baskı). Ankara: PegemAkademi.
- Civcir, E. (2015). *Temel tasarım ve tasarım ilkeleri*. Akademisyen Kitabevi. Ankara. ISBN:978-605-9942-22-5
- Cohen, L., Manion, L. and Morrison, K. (2000). *Research Methods in Education* (5th Edition). Routledge Falmer, London. <http://dx.doi.org/10.4324/9780203224342>
- Cox, M. V., Koyasu, M., Hiranuma, H., & Perara, J. (2001). Children's human figure drawings in the uk and japan: the effects of age, sex and culture. *British Journal of Developmental Psychology*, 19, 275-292.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri* (Çev. Ed.: Bütün, M., & Demir, S. B.). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- Çetin, A. ve Sarıkahya, E. (2017). Modernist süreçte tuval resmine malzemeyle müdahale. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (49), 194-199.
- Çokluk Ö., Yılmaz, K. ve Oğuz E. (2011) Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4 (1), 95-107.
- Demirel, Ö.(2019). *Öğretme Sanatı* (23. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık
- Ergün, C. (2012). Temel sanat eğitiminde ve çağdaş sanatta kolaj-fotomontaj. *Sanat-Tasarım Dergisi*, 1(3), 5-19.
- Gordon, T. (2003). *Çocukta İç Disiplin Mi? Dış Disiplin Mi?* İstanbul: Sistem Yayınevi
- Güneş, N. (2013). Resim sanatında kolaj, asamblaj ve Türk resmine yansımaları (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Edirne.
- Güler, A. (2021). Müziğin görsel sanatlar eğitimindeki dönüştürücü rolü: a/r/tografik soruşturmaya kültürlerarası ve disiplinlerarası olasılıkları yeniden keşfetmek. *Journal of Qualitative Research in Education*, 28, 204-240 (doi: 10.14689/enad.28.9).
- Huberman, A. B., and Miles, M. (1994). *Data Management and Analysis Methods*. In Handbook of Qualitative Research, Edited by N. K. Denzin and Y. S. Lincoln, 228-244. Thousand Oaks: Sage.
- Kafkas, Y. E. (2008). Plastik sanatlarda yeni oryantalizm (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi), *Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü*, İstanbul.
- Kurtuluş, Y. (2001). Sanat Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 201-205
- Kehnemuyi, Z. (2009). Çocukun Görsel Sanatlar Eğitimi. Yapı Kredi Yayınları, s. 25.
- Kirişoğlu, O. T. (2005). *Sanatta Eğitim Görmek, Öğrenmek, Yaratmak* (3. Baskı). Ankara: PegemAkademi (ISBN: 975-6802-49-9).
- Kitzinger, J. & Farquhar, C. (1999). "The analytical potential of 'sensitive moments' in focus group discussions". In R. Barbour & J. Kitzinger (Eds), *Developing Focus Group Research: Politics, Theory and Practice*. (pp. 156-172). London: SAGE
- Kuş, E. (2012). *Nicel-Nitel araştırma teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Laçınbay K. ve Yılmaz, M. (2020). Görsel Sanatlar Ders Materyali Geliştirme Sürecinde Arcs Motivasyon Modelinin Kullanımı. *Kastamonu Eğitim Dergisi (Ocak)*, 28(1), 468-481.
- Mercin, C. ve Alakuş, A. O. (2007). Birey ve Toplum İçin Sanat Eğitiminin Gerekliği. *Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 14-20.
- Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber (Çev. Ed.: Turan, S.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- MEB. (2018). *T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı* (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar), Ankara.
- Morkoç, M. (2019). Sanat Deneyiminde Eser Aracılığıyla Sanatçı-İzleyici Yapılanışı: Mekansal Eskiçler. *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü*, Seramik Anasanat Dalı Sanatta Yeterlilik Sanat Çalışması Raporu. Ankara, 2019.
- Öncü E. Ç. (2010). Çocukluk Döneminde Sanat ve Yaratıcılık. *T.C. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi*.
- Özol, A. (2012). *Sanat eğitimi ve tasarımda temel değerler*. İstanbul: Pastel Yayıncılık.
- Özsoy, N. (2003). İlköğretim Matematik Derslerinde Yaratıcı Drama Yönteminin Kullanılması. *BAÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü*

Dergisi, 5(2), 112-119.

- Proudhon, P.J. (2016). *Sanatın Prensipleri* (1.Baskı). Çev.S. Örnek, İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Silverman, D. (2018). *Nitel Verileri Yorumlama*. Ankara: PegemAkademi.
- Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (Haziran), 21(2): 419-426.
- Şansal, S. (2014). Çocukların Çizdiği Hayvan Resimlerinden Aile İlişkilerinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı İçin Öngördüğü *Yüksek Lisans Tezi*.
- Tan, Z. (2009). Görsel sanatlar eğitimi müze bilinci öğrenme alanında materyal kullanımının etkisi ve uygulanması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim- İş Öğretmenliği Bilim Dalı İlköğretim Birinci Kademe Yüksek Lisans Tezi*, Konya.
- Tanyolaç, B. (2008). Çağdaş sanat eğitimi üzerine model araştırması. *T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli.
- Tütüncü S. (2006). İlköğretim Görsel Sanatlar (Resim-İş) Eğitimi Dersi Çerçevesinde Çocuk Resminde Yaratıcılık Kavramının Algılanışına İlişkin Bir Durum Çalışması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim İş-Eğitimi Öğretmenliği Programı Yüksek Lisans Tezi*
- Türkkan, B. (2008). İlköğretim Görsel Sanatlar Bağlamında Görsel Kültür Çalışmaları: Bir Eylem Araştırması. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2008; Haziran.
- Uyulgan, M. A. ve Akkuzu, N. (2014). Öğretmen Adaylarının Akademik İçsel Motivasyonlarına Bir Bakış. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(1), 7-32.
- Vaughan, K. (2005). Pieced together: collage as an artist's method for interdisciplinary research. *International Journal of Qualitative Methods*, 4 (1), 27-52 (<http://journals.sagepub.com>).
- Weisstein, U. (1978). Collage, montage, and related terms: their literal and figurative use in and application to techniques and forms in various arts. *Comparative Literature Studies*, 15, (1), 124-139 (11.11.2022 tarihinde <http://www.jstor.org> 'den alınmıştır).
- Williams, B. (2002). Using collage art work as a common medium for communication in interprofessional workshops, *Journal of Interprofessional Care*, 16 (1), 53-58 (<http://www.tandfonline.com>).
- Yavuzer, H. (2007a). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna kadar çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2007b). *Resimleriyle çocuk, resimleriyle çocuğu tanıma*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2001c). *Eğitim ve Gelişim Özellikleriyle Okul Çağı Çocuğu*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Yazar, T., Aslan, T. & Şener, S. (2014). Sanat Eğitimi Sorunu Olarak Ülkemizde İlk ve Orta Öğretim Kurumlarında Sanat Eğitimine Olan İlgisizlik Sebepleri. *OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 593-605.
- Yeraltı, G. (2005). Grafik Sanatı İçerişinde Afiş Sanatımızın Gelişimi. *easiv.anadolu.edu.tr*.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2001). Sınıf içi öğrenci – öğrenci etkileşiminin öğrenme ve sosyal gelişim üzerindeki etkileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 25, 147-158.
- Yılmaz, S. (2017). Görsel sanatlar öğretmenlerinin motivasyon stratejilerine ilişkin beklentiler. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(17), 439 (<https://dergipark.org.tr/pub/egitimvetoplum>).

EXAMINATION OF STUDENT VIEWS ON DIFFERENT SKETCHING STUDIES IN VISUAL ARTS LESSON

Davut Hotaman, Nurten Erdoğan

ABSTRACT

Education, and therefore learning, is one of the most important variables that enable the individual to know himself, to realize himself, and of course, to be happy. For this purpose, all societies, whether developed or developing, invest in education. One of the types of education is art and art education. Art puts aside the differences, conflicts and oppressions between people and allows them to work on their coexistence skills. In this sense, it can be said that art provides the formation of a universal tool, that is, a common visual language, shared by the whole society in the national sense and the whole world in the universal sense, without discriminating against colour, language, religion or race. Whether people's interest in art is by producing, watching, listening, reading, the situation not only activates emotions and sensitivity in the individual, but also keeps the mental processes of the individual, who are a whole with cognitive and affective aspects, alive. The concept of art education, on the other hand, in a broader sense, defines creative artistic education in and out of school, including all fields and forms of fine arts, and in a narrow sense, the relevant courses in the school. Visual arts education, on the other hand, is a comprehensive educational concept that includes students' knowledge, daily life and information learned in other courses, and aims to establish logical connections between all these knowledges. The aim is to recognize the innate powers of the child at a very young age and to develop them artistically. The aim of this research is to determine the students' views on the realization of sketches using different techniques in the Visual Arts course in the context of Art Education. For this purpose, sketch studies were carried out using four different techniques, and student opinions on semi-structured interview questions at the end of each application, drawings they made in sketchbooks and student diaries were examined and necessary findings were compiled. The findings revealed that the techniques of "collage, print, poster and tale recital with music" used while performing the sketch studies positively affected the students' "motivation, interest, creativity, imagination, enjoyment of the activity and feeling comfortable" in the Visual Arts lesson.

Keywords: Education, art, visual arts and arts education